

## გამეორება ტარიელ ხარხელაურის პოეზიის ენაში

წიგნაძე შორენა

სსიპ იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის  
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

**აბსტრაქტი.** ტარიელ ხარხელაურის პოეტური შემოქმედება საინტერესოა, როგორც პოეტის თვალთახედვის, ისე მისი განსხვავებული წერის სტილის შესასწავლად. მწერლის ენისა და სტილის შესწავლა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია, ვინაიდან, მის გარეშე შეუძლებელია ვისაუბროთ იმ განსხვავებულ წერის მანერასა და სტილზე, რომელიც განსახვავებს მწერლების შემოქმედებას ერთმანეთისაგან; მის ლექსებში მრავალფეროვანი სტილისტური საშუალებები გვხვდება. გამეორება ტარიელ ხარხელაურის პოეზიაში დიდი ესთეტიურობით, აზრის ხაზგასმითა და ექსპრესია-ემოციით ხასიათდება.

ტარიელ ხარხელაურთან უფრო ხშირია არა ცალ-ცალკე ძირებისა და ფუძეების, არამედ მთელი სიტყვებისა და გამოთქმების გამეორება. გამეორებულია, როგორც ერთნაირი დანიშნულების იდენტური სიტყვები, ისე ერთნაირი დანიშნულების სხვადასხვა სიტყვები.

ანაფორა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სტილისტიკური ფიგურაა, რომელიც გამეორების სახესხვაობას წარმოადგენს და აზრისა და ემოციის გაძლიერებას ისახავს მიზნად. გვხვდება როგორც ლექსიკური, მორფოლოგიური, ისე სინტაქსური ანაფორის მაგალითები: **ვგრძნობ - ვეღარ შევძლებ./ ვგრძნობ, დავეცემი./ მეძახი/და გჯერა, სწორია./თოვლია, თოვლია, თოვლია./მეძახი!** \* რა დიდი დღეა, დიდი დღეა - სდუმან ქარები,/და მეც მშვიდი ვარ, /მეც მშვიდი ვარ ბორგვას ჩვეული...

მრავლად გვხვდება ეპიფორული გამეორების მაგალითები:

არც არაფერი მახარებს. / არც არაფერი მწყინს,/ მზარავს ლანდების ხარხარი, /  
ხმაური მზარავს წყლის./

არის მაგალითები, სადაც ერთი წინადადების ბოლო სიტყვა იწყებს მეორე წინადადებას, რასაც, როგორც წესი, ანადიპლოზისის სახელით მოიხსენიებენ:

გაჩნდა სურვილი, წვიმაში ვიდგე, / ვიდგე, როგორც დგას კლდის პირს ჭადარი.../

ასევე პოეტის შემოქმედებაში მეორდება: შემასმენლები, ქვემდებარეები, შედგენილი შემასმენლის ზმნური ნაწილი, დამატებები, განსაზღვრება/გარემოება/ზმნიზედა.

ლექსებში ხშირია სტილისტიკური კატეგორიების გამეორება, როგორცაა: ტროპები, სინონიმები, ანტონიმები, მოდალური სიტყვები.

ამრიგად, გამეორების გამოყენებით პოეტი აძლიერებს შთაბეჭდილებას, განამტკიცებს სათქმელის აზრობრივ მთლიანობას, სათქმელს სძენს მაღალმხატვრულობასა და ქმნის მისთვის დამახასიათებელ, გამორჩეულ სტილს. განხილული მასალის ანალიზის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ტარიელ ხარხელაურის პოეზიაში ყველაზე უფრო ხშირად მეორდება ზმნები, თუმცა ასევე არანაკლები სიხშირით მეორდება არსებითი სახელები, კავშირები და ნაწილაკები.

*საკვანძო სიტყვები: გამეორება, ტარიელ ხარხელაური, ექსპრესია, ლექსიკური, სინტაქსური.*

მწერლის ენისა და სტილის შესწავლა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია, ვინაიდან, მის გარეშე შეუძლებელია ვისაუბროთ იმ განსხვავებულ წერის მანერასა და სტილზე, რომელიც განსახვავებს მწერლების შემოქმედებას ერთმანეთისაგან; იმ გავლენაზე, რომელიც მწერლის ენამ იქონია საზოგადოების მეტყველებაზე.

ტარიელ ხარხელაურის პოეტური შემოქმედება საინტერესოა როგორც პოეტის თვალთახედვის, ისე მისი განსხვავებული წერის სტილის შესასწავლად. მის ლექსებში მრავალფეროვანი სტილისტური საშუალებები გვხვდება. ამჯერად ჩვენ განვიხილავთ გამეორებას, რომლითაც, ვფიქრობთ, წარმოჩინდება მისი პოეზიისათვის დამახასიათებელი ზოგიერთი ასპექტი. გამეორება ტარიელ ხარხელაურის პოეზიაში დიდი ესთეტიურობით, აზრის ხაზგასმითა და ექსპრესია-ემოციით ხასიათდება.

ზოგადად, გამეორების დროს ისეთი შემთხვევები დასტურდება, როგორცაა: ბგერითი (რითმა, ასონანსი, ალიტერაცია), მორფოლოგიური (მხედველობაში გვაქვს მორფემების გამეორება, გამეორებული მარცვლები უმეტესად მორფოლოგიური ელემენტებია: აფიქსები ან სუფიქსები. შეიძლება გამეორდეს, მაგალითად, ბრუნვის ნიშანი, რიცხვის ნიშანი, თანდებულები და ა. შ), ლექსიკური (ანაფორა, ეპიფორა) და სინტაქსური (სინტაქსური პარალელიზმი).

ტარიელ ხარხელაურთან უფრო ხშირია არა ცალ-ცალკე ძირებისა და ფუძეების, არამედ მთელი სიტყვებისა და გამოთქმების გამეორება. გამეორებულია როგორც ერთნაირი დანიშნულების იდენტური სიტყვები, ისე ერთნაირი დანიშნულების სხვადასხვა სიტყვები.

ანაფორა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სტილისტიკური ფიგურაა, რომელიც გამეორების სახესხვაობას წარმოადგენს და აზრისა და ემოციის გაძლიერებას ისახავს მიზნად. გვხვდება როგორც ლექსიკური, მორფოლოგიური, ისე სინტაქსური ანაფორის მაგალითები:

მერე რა თუ შემოგვლევენ

მეშინია,

გეშინია,

გეშინია?!

\* \* \* \*

**ვგრძნობ** - ვეღარ შევძლებ,

**ვგრძნობ**, დავეცემი.

**მეძახი!**

და გჯერა, სწორია,

**თოვლია, თოვლია, თოვლია,**

**მეძახი!**

\* \* \* \*

**ვდიე,**

ვდიე, ბეჩავ მუხლებს გავაცალე არაქათი..

\* \* \* \*

მთვარე თეთრი და სრულია,  
მთვარე ფიქრივით ვრცელია.

\* \* \* \*

რა დიდი დღეა, დიდი დღეა - სდუმან ქარები,  
და მეც მშვიდი ვარ, მეც მშვიდი ვარ ბორგვას ჩვეული...  
და ცა მიღმის, ცა მიღმის  
თვალი უფალის..

\* \* \* \*

და აწვიმთ ნისლებს, აწვიმთ ნისლებს ფრთებს ანგელოზის....

მრავლად გვხვდება ეპიფორული გამეორების მაგალითები, რომელიც არაზუსტი რითმის სახეობაა და მასში იგულისხმება დამსგავსებული ბგერების გამეორება სიტყვის ბოლოში:

არც არაფერი მახარებს,  
არც არაფერი მწყინს,  
მზარავს ლანდების ხარხარი,  
ხმაური მზარავს წყლის./  
გარეთ ხბო ბღავის სახარე,  
კოკისპირულად წვიმს.  
ცხვირზე მაგდია სათვალე,  
ჯავრს რკინასავით ვხრავ..  
ეს ლექსიც ვერ დავამთავრე,  
ლექსს დავამთავრებ ხვალ... /  
გავიხედე - ტყისპირიდან  
მოდოდა გოგო ვინმე,  
ახალგათენებულს ჰგავდა,  
მზე არ ჩანდა ცაზე კიდე.../  
\* \* \* \*

გადავეწოდე  
ჩავიხვიე მკერდში მორკალვით  
დამრისხე, ღმერთო,  
განმარიდე სხეულს -  
მომკალი!

არის მაგალითები, სადაც ერთი წინადადების ბოლო სიტყვა იწყებს მეორე წინადადებას, რასაც, როგორც წესი, ანადიპლოზისის სახელით მოიხსენიებენ:

გაჩნდა სურვილი, წვიმაში ვიდგე,  
ვიდგე, როგორც დგას კლდის პირს ჭადარი.../

განვიხილოთ გამეორების სხვადასხვა შემთხვევები. მეორდება შემასმენლები:

სტირი,  
უჩემოდ სტირი,  
ნანობ,  
უჩემოდ ნანობ...  
\* \* \* \*

ქარი კი ისევ არ ჰქრის,  
ქარი კი ისევ არ ჰქრის,  
არ ჰქრის, არადა არ ჰქრის.  
\* \* \* \*

ქრის და ცრემლებით სავსეა თვალი,  
ქრის, ღამემ შენზე ფიქრი ინება...

მეორდება ქვემდებარეები:  
და აწვიმთ ნისლებს,  
აწვიმთ ნისლებს...  
\* \* \* \*

ქარი ვიყავი, ქარიშხალიც, ვიყავ გრიგალიც!  
ქარი კი ისევ არ ჰქრის,  
ქარი კი ისევ არ ჰქრის,  
არ ჰქრის, არადა არ ჰქრის.  
\* \* \* \*

მეორდება შედგენილი შემასმენლის ზმნური ნაწილი:  
აი ეს ვარ, რაც ვარ, წყალი ვარ ლოდთა ნაჟური,  
არც ბოლი, არცა ნაცარი,  
არც ხე, ქარი რო აჟრჟოლებს,  
ზღვა ვარ  
ზღვა ტალღებაშლილი,  
მუხა ვარ ტოტებგაშლილი,  
ქარი ვარ, მთა ვარ, ნისლი ვარ...

გამეორებულია დამატებები:  
რას სჩადი, ღიმილს მამადლი, ღიმილს მამადლი, იაო.  
და ქარებს ელის და ქარებს ელის სული ქართული...  
მეორდება განსაზღვრება/გარემოება/ზმნიზედა:  
მუხა ვარ ტოტებგაშლილი, მეხთა, გრიგალთა მდეველი, ზღვა ვარ, ზღვა  
ტალღებაშლილი, ვერძეულთ ძალთა მლეველი. იქნება სილაჟვარდე ვარ, უსაზღვრო,  
დაუღვეველი... ციხე ვარ გაუტეხელი, სამირკველ დაუნგრეველი./  
\* \* \* \*

სთქვი, მამულო! რა გაწუხებს,  
სთქვი, დავდგები დარიალთან....  
\* \* \* \*

ქრის და ცრემლებით სავსეა თვალი,  
ქრის, ღამემ შენზე ფიქრი ინება....

\* \* \* \*

ცისკენ, ჰო, ცისკენ ფრენა ისწავლე -  
მიწას ბევრი აქვს წვა და სიმწარე...

\* \* \* \*

ცა ისე ბორგავს, ისე წრიალებს...

\* \* \* \*

გუშინ რომ შაშვი გალობდა ტყეში,  
გუშინ რომ იყო ფერებით შეშლა..  
გუშინ მზე იდგა, მზე იდგა შენში...

\* \* \* \*

ამგვარ ამინდშიც, ამგვარ ამინდშიც  
მე ხომ მიყვარხარ, მე ხომ მწყურხარ...

ლექსებში ხშირია ლექსიკური გამეორების მაგალითები. ხშირია სტილისტიკური კატეგორიების გამეორება, როგორცაა: ტროპები, სინონიმები, ანტონიმები, მოდალური სიტყვები.

მეორდება სინონიმური მნიშვნელობის სიტყვები:  
მთებზე აენტო, აბრწყინდა ახლად დასხმული ცვარისი... /  
ასე იცინე, იხარხარე, თეთრო გვირილო.../  
ქარი ვიყავი, ქარიშხალიც, ვიყავ გრიგალიც.../  
მამტვირთონ, მლეწონ მიტირე, ამაზე როდი ვჯავრდები.../

გვხვდება ანტონიმური გამეორების მაგალითები:  
მთებზე წაიქცა მთვარე,  
დგება - არ ითხოვს შველას..

\* \* \* \*

სიცოცხლეს მიყვარს,  
სიკვდილიც,  
სამზეო განუზომელი...

\* \* \* \*

ცაზე ვარსკვლავნი,  
ძირს მიწა...

\* \* \* \*

არვის ვენებ ჩემი ცად ასვლით,  
არც ვინმეს ჩამოქცევითა.

სინტაქსური გამეორების ერთგვარ ნიშანდობლიობას წარმოადგენს მთლიანი

წინადადებისა და განკერძოებული სიტყვების გამეორება.

**ღმერთო, მომეც, ღმერთო, მომეც ძალა.**

\* \* \* \*

**გულო, შენ მჭირდები მზორგავი,**

**გულო, შენ ტყუილად მეღლები.**

\* \* \* \*

**მამაჩემო - თოვლის ფერო,**

**დედაჩემო - ფერო მიწის, როგორ უნდა დავიჯერო,**

**რა მაწუხებს თქვენ არ იცით.**

**მამაჩემო - თოვლის ფერო,**

**დედაჩემო, ფერო მიწის.../**

\* \* \* \*

**შენა ხარ ქალი,**

**შენა ხარ ქალი**

**და ჯერ ართქმული აქვითინება!**

ასევე ვხვდებით კავშირების გამეორებას, გამეორებულია როგორც მარტივი, ისე რთული კავშირები, ასევე მეორდება კავშირი და ნაცვალსახელი. ნაცვალსახელი დაირთავს -**ღა** ნაწილავს, ან წარმოდგენილია მის გარეშე:

ან რაღა უნდა მოგიყვე,

ან რა ვიამბო შენზე...

რამდენჯერ უნდა მოგიკვდე, განა რამდენჯერ შევძლებ,

ან რაღა უნდა მოგიყვე,

ანდა ვიამბო რატომ....

ლექსებში ვხვდებით ნაწილაკების გამეორებას. ხშირად გამეორებულია უკუთქმითი ნაწილაკები, რომელთაც ზოგჯერ დართული აქვთ -**ღა** და -**ც** ნაწილაკები:

**ვერ** შეგაშველე ხელი -

**ვერ** გაგიფრთხილდი, ქალო.

**ვერ** აგაცილე დაღლა -

გბანდი, ცრემლებით გრწყავდი,

**ვერ** აგიყვანე მაღლა,

**ვერ** აგამაღლე ცამდის.

\* \* \* \*

**არც** ბოლი, **არცა** ნაცარი, **არც** ხე,

ქარი რომ აჟრჟოლებს...

\* \* \* \*

**არც** მოლოდინი ცით რისხვის მზარავს

და **არც** მსოფლიო შიში მაქვს წარღვნის..

**არც** ეს მზე მინდა

**არც** ეს მთვარე, ცაზე მცურავი...

ამრიგად, გამეორების დროს ერთი და იგივე სიტყვა ან გამოთქმა მეორდება

შთაბეჭდილების გაძლიერების მიზნით. ამ ხერხით მკითხველის ყურადღება განსაკუთრებით მახვილდება იმ ცნებაზე, რასაც გამეორებული სიტყვა ან წინადადება გამოხატავს. გამეორება მოვლენის ან რაიმე ნიშნის ემოციურ-ლოგიკური ხაზგასმის საშუალებაა, რომელსაც პოეტი ექსპრესიულობის გასაძლიერებლად მიმართავს. ამგვარი საშუალებით, როგორცაა სიტყვებისა და ფრაზების გამეორება, ხდება მკითხველის ყურადღების გადატანა კონკრეტულ სიტყვებზე.

გამეორების გამოყენებით პოეტი აძლიერებს შთაბეჭდილებას, განამტკიცებს სათქმელის აზრობრივ მთლიანობას, სათქმელს სძენს მაღალმხატვრულობასა და ქმნის მისთვის დამახასიათებელ, გამორჩეულ სტილს. განხილული მასალის ანალიზის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ტარიელ ხალხელაურის პოეზიაში ყველაზე უფრო ხშირად მეორდება ზმნები, თუმცა ასევე არანაკლები სიხშირით მეორდება არსებითი სახელები, კავშირები და ნაწილაკები.

### გამოყენებული ლიტერატურა და საანალიზო წყარო:

1. გვენცაძე, ალ. (1974) - სტილისტიკის საკითხები, თბილისი, გამომცემლობა „განათლება“.
2. კოშორიძე, ე. (2005) - მწერლის ენისა და სრილის საკითხები, თბილისი, გამომცემლობა „მერიდიანი“.
3. სანიკიძე თ. (1999) - ქართული ენის პრაქტიკული სტილისტიკა, თბილისი, „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.
4. სანიკიძე, თ. სანიკიძე, ი. (2009) - ქართული ენის სტილისტიკა, თბილისი, გამომცემლობა „ინტელექტი“.
5. <https://poetry.ge/poets/tariel-kharkhelaury/poems>

## Repetition in Tariel Kharkhelaury's Poetic Language

Tsignadze Shorena

Iakob Gogebashvili Telavi State University

### Abstract

The poetic work of Tariel Kharkhelaury is remarkable both to explore the views of the poet and his distinguished writing style. It is of utmost importance to examine any writer's language and style for without it it is impossible to discuss diverse writing manners and style through which men of letters differ from one another.

There are diverse stylistic devices in Tariel Kharkhelaury's poems. This time we will explore repetition which highlights some aspects characteristic of his poetry. Repetition in his poetry possesses great aestheticism, emphasis and emotive-expressiveness

More frequently than not, Tariel Kharkhelaury repeats not the separate roots of the words but the whole words and phrases. Identical words of the same meaning are being repeated as well as different words of the same meaning.

Anaphora, one of the kinds of repetition, is one of the significant figures of speech which is aimed at enhancing an emotion or an opinion. There are lexical, morphological and syntactical. For example: “**I feel-** I cannot do it anymore, / **I feel-** I will fall down” (ვეგრძნობ - ვეღარ შევძლებ,/

ვგრძნობ, დავეცემი);

“**You are calling me!** / And you believe there it is right,/ there is **snow, snow, snow/ you are calling me!**” (მეძახი!/და გჯერა, სწორია,/თოვლია, თოვლია, თოვლია,/მეძახი! / );

“**What a great day, a great day-** the winds are silent,/ and **I too am calm, I too am calm** while I used to be stormy/” (რა დიდი დღეა, დიდი დღეა - სდუმან ქარები,/და მეც მშვიდი ვარ, /მეც მშვიდი ვარ ბორგვას ჩვეული...).

In his poems there are many instances of epiphoric repetitions. For example:

“**Nothing** gladdens my heart,/ **nothing** hurts my heart,/ Laughter of ghosts **scares me,**/ the sound of water **scares me**” (არც არაფერი მახარებს, / არც არაფერი მწყინს,/ მზარავს ლანდების ხარხარი, / ხმაური მზარავს წყლის).

There are also samples of anadiplosis, the kind of repetition when the last word of the preceding sentence begins the next sentence:

“There emerges a wish of **standing** in the rain,/ standing as the plain tree is **standing** by the cliff”. (გაჩნდა სურვილი, წვიმაში ვიდგე, / ვიდგე, როგორც დგას კლდის პირს ქადარი...).

Predicates, subjects, part of a compound predicate, objects, attributes, adverbial modifiers and adverbs are also repeated. Furthermore, stylistic devices like figures of speech, synonyms, antonyms, modal words.

Thus, through using repetitions the poet strengthens the impression, enhances the integrity of the idea and renders high artistry to the text and creates the style characteristic of him. Based on the analyzed material we can conclude that it is verbs that are repeated most in Taniel Kharkhelaury's poetry. However, not less frequently are repeated nouns, conjunctions and particles.

**Key words:** repetition, Taniel Kharkhelaury, expressiveness, lexis, syntax..